

Naturvernforbundet i Nordland

Naturvernforbundet i Nordland
v/ leder Bjørn Økern
Dragveien 9
8842 Brasøy

Naturvernforbundet i Rana og omegn
v/ styremedlem Dag Johansen
Skogveien 36
8613 Mo i Rana

Mo i Rana 18.09.2018

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091
Majorstuen
0301 Oslo
E-post: nve@nve.no

**Befaringsuttalelse Småkraft AS - Søknad om tillatelse til å regulere
Søbergsvatnet i Bindal kommune i Nordland
Saksnr. 201706361
Tiltakshaver: Småkraft AS
Uttalefrist: 19.09.2018 (innen 14 dager etter befaringen i følge
seniorrådgiver i NVE, Erik Roland, foran Søberg kraftverk 05.09.2018)**

På vegne av Naturvernforbundet i Nordland deltok undertegnede i befaringen den 05.09.2018 vedr. Småkraft AS sin søknad om tillatelse til å regulere Søbergsvatnet i Bindal kommune. Vår høringsuttalelse i saken datert 14.06.2018 står fortsatt ved lag med følgende tillegg og justeringer etter det som kom fram under befaringen:

**1. Området i og rundt Søbergsvatnet er oppført som umatrikulert grunn i
i Statens Kartverk, dvs. et ikke tinglyst, uavklart eiendomsforhold**

På turen ned fra Søbergsvatnet 5. september deltok undertegnede i samtale med Frithjof Plathe fra Plathes Eiendommer og seksjonssjef Øystein Grundt fra NVE om jakt og fiske i området og hvilke retningslinjer Plathes Eiendommer fulgte vedr. kortsalg og hytteutleie mm. Samtalen fortsatte så mellom Plathe og Grundt om eiendomsspørsmål. Det var da vi overhørte Plathe si til Grundt at han ikke hadde tatt seg tid til å ordne opp i alle eiendomsgrensene for Plathes Eiendommer hvorpå Grundt repliserte i en spøk at han kanskje eide så mye at han ikke visste alt han eide.

Denne opplysningen fra Frithjof Plathe fikk oss etter befaringen til å undersøke eiendomsforholdene i og rundt Søbergsvatnet nærmere. Vi søkte først på Statens Kartverk

som drifter eiendomsregisteret i Norge og tinglyser eiendom. Kartverket sitt kart over eiendommer i Norge, www.seeiendom.no, viser at hele fjellområdet i og rundt Søbergsvatnet ned til skoggrensen er umatrikulert grunn, dvs. oppført som "Mnrmangler". Først i skogsområdene slår matrikulert grunn inn med gnr. og bnr., for Storelva sitt vedkommende (elva som renner ut av Søbergsvatnet) omtrent ved demningen til Søberg Kraftverk. Kundesenteret i Statens Kartverk bekreftet i telefonsamtale 12. september at oppføringen "Mnrmangler" betyr at et område ikke er tinglyst og at eiendomsforholdene ikke er avklart.

I følge tidligere herredsskogmester på Sør-Helgeland Arvid Sveli sin bok "Villmark, skog og industri – Historien om Bindalsbruket og Plathes Eiendommer" (Bindal kommune 1998) startet Plathes eiendommer opp med et oppkjøp handelsmann Julius Jakhelln (1832 – 1919) gjorde av åtte gårder i Vassbygda i 1873, derav gårdene Hongbarstad og Eide som er i nærområdet til Søbergsvatn. I skjøtet datert 30. desember 1873 overdro Christian Holst eiendommene til Julius Jakhelln med følgende tekst i panteboken, jfr. Svelis bok side 15-16:

"Jeg Christian Holst sælger til kjøbmand Julius Jakhelln følgende mig tilhørende gaarde: 1. Gaarden Sørli 2. Hongbarstad 3. Svalingen 4. Govasli 5. Vatne 6. Qvastenbugt 7. Eide 8. Harangen, samtlige disse gaarder med tilliggende skog og mark paa følgende vilkaar: At han betaler mig kjøbesummen 15000 spd hvoraf en trediedel betales innen 2 maaneder fra dato med 5000 spd de øvrige 10000 spd betales med en femtedel eller 2000 spd aalig i fem paafølgende aar.

Kjøberen har ret til strax at drive hugst og fremdrift af foranførte Gaarders skov. Med paa kjøbet følger den paa Eide staaende vandsag samt de mig tilhørende anparter i vandsagene paa gaardene Hongbarstad og Tosenget ligesom de i eiendommen beliggende vassdrag følger til kjøberens fri rådighed og eiendom."

Vi har valgt å referere hele ordlyden i dette skjøtet fordi det viser at fjellområdene over skoggrensen ikke er nevnt/ ikke er med i eiendomsoverdragelsen og at det skogen og skogsdrift det dreier seg om. Senere eiendomsoverdragelser til Julius Jakhelln som f.eks. Terråk hovedgård 2. februar 1874 (se Svelis bok side 17) nevner heller ikke noe om fjellområder, kun skogen. Fra 1877 av kom trelasthandler Frithjof Plathe (1836 – 1899) inn som medeier i Jakhellns eiendommer. Plathefamilien ble deretter etter hvert eeneier.

Fjellområdene lenger nord på Helgeland har i følge Samerettsutvalget II, NOU 2007:14, del V, (side 167-196) opp gjennom århundrene vært unntatt eiendomsoverdragelsene som har skjedd, og da i egenskap av å være "lappstrekninger", d. e. områder "hvor Ingen Rydning kand skee, eller Boe-folk Sig needsætte...." (Jfr. kong Fredrik V. sitt skjøte av 3. mars 1750 til proprietær Petter Dass d.y.). Disse områdene er i dag matrikulert statsgrunn.

Faktum er altså at inntil dags dato har ikke Plathes Eiendommer tinglyst eiendomsrett til fjellområdene i og rundt Søbergsvatnet. I følge Statens Kartverk foreligger det uavklarte eiendomsforhold. Skjøtet for eiendomsoverdragelsen på de nærliggende gårdene Hongbarstad og Eide av 30. desember 1873 gir ikke holdepunkter for at fjellområdene er Plathes eiendom. På denne bakgrunn er det Naturvernforbundet i Nordland sin vurdering at søknaden om oppdemming av Søbergsvatnet ikke kan konsesjonsbehandles fordi man ikke vet hvem som er den rette grunneier. Noe annet vil være saksbehandlingsfeil.

Kopi av vår befaringsuttalelse går til Sametinget, Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt og Fylkesmannen i Nordland med spørsmål om behov for offentlig utredning av eiendomsspørsmålet i fjellområdene på Sør-Helgeland.

2. Beregnede, ikke observerte naturlige vannstandsendringer i Søbergsvatnet

Det private firmaet SWECO AS har fått et betalt oppdrag av utbygger Småkraft AS i å kommentere høringsuttalelsene fra bl.a. Naturvernforbundet. Firmaets svar er referert i et tilsvarebrev fra utbygger til NVE datert den 31.08.2018. Vi i Naturvernforbundet var ikke klar over dette brevet før befaringen 5. september.

Kurven for naturlige vannstandsendringer i Søbergsvatnet i SWECO AS sitt svar nr. 1 i utbyggers tilsvare til høringsuttalelser av 31.08.2018 (der Naturvernforbundet i Nordland på side 1 var omdøpt til Forum for natur og friluftsliv i Nordland) ble under befaringen bekreftet å være beregnete og ikke observerte verdier. Dette kommer også fram i innledningen til SWECO under spørsmål 1, sitat: "... det foreligger nå en nøyaktig *terrengmodell* (vår utheving).... Basert på *modellering* (vår utheving) av utløpet til Søbergsvatnet" Det er derfor ikke noe faktum at Søbergsvatnets naturlige årlige svingninger er 70 cm. For å fastslå dette måtte man hatt observerte vannstandsmålinger over flere år. Det brede elveutløpet på anslagsvis 10 meter tilsier at de naturlige svingningene sannsynligvis er mindre og at en regulering på 1 meter vil medføre større avvik fra naturlige vannstandsvariasjoner enn 30 cm.

3. En oppdemming gir flere dager med maksimal vannstand og langt flere dager med minimal vannstand og derfor en reguleringsone

Utbyggerinteressene sa under befaringen at de, dersom de fikk konsesjon, ville sette HRV til høyeste naturlige vannstand, dvs. den modellerte høyeste vannstand, og ta ut reguleringen ved å senke LRV til 1 meter under beregnet HRV. Dette ble framstilt som nærmest ingen regulering. De naturlige vannstandsvariasjonene er for det første, som vi skrev under punkt 1., på ingen måte godtgjort. For det andre går det fram av kurven til SWECO i utbyggers tilsvare at antall dager med høyeste vannstand – i et middels år – øker med ca. 20 i forhold til idag og tiden med laveste vannstand, og da minimum 30 cm lavere enn i dag hvis en godtar utbyggers modellering, blir hele 6 – 7 måneder. Dette fører til både reguleringsone og at flere grunner i Søbergsvatnet (som det mange av) vil kunne tre fram. Vannlevende organismer i strandsonen vil gå til grunne pga. uttørking.

4. Reindriften rundt Søbergsvatnet vil bli utsatt for økt risiko for usikker is på sen vinteren

Søbergsvatnområdet brukes av reindriften til sen vinterbeite. Det framkommer av SWECO sin kurve at vannstandsvariasjonene i Søbergsvatnet i slutten av mars og begynnelsen av april blir spesielt mye større i cm enn naturlig, nærmere 50%, hvis en tar kurven for sannhet. Som nevnt over er den modellert. Den naturlige variasjonen kan være langt mindre og den tilsvarende variasjonen etter utbygging derfor prosentvis mye større i forhold til naturlig. At is-sikkerheten i mars-april skulle forbli uendret før og etter en evt. utbygging slik SWECO svarer under spørsmål 5, står ikke til troende enten en tar kurven for sannhet eller ikke. SWECO innrømmer på den annen side under spørsmål 5 at det blir økt risiko for usikker is i innløpet til tjernen rett nedstrøms utløpet til Søbergsvatnet.

Som avbøtende tiltak foreslår SWECO og utbygger at det bygges en bro ved utløpet av Søbergsvatnet med bredde for snøskuter som kan benyttes av reindriften i de deler av året det ikke er farbar is. Problemet er imidlertid at reinsdyrene ikke nødvendigvis vil velge broen når de er uten tilsyn.....

5. Eidvatnet er innbefattet i naturreservatet

Under befaringen ble det hevdet av utbyggerinteressene, bl.a. av Frithjof Plathe i Plathes Eiendommer, at Eidvatnet naturreservat er et rent barskogverneområde og at selve Eidvatnet, som ligger nederst i vassdraget som starter med Søbergsvatnet, ikke er innbefattet i vernet. Undertegnede viste da til Naturbase faktaark på Miljødirektoratets nettside der det står at ”Verneområdet ligger nord i Bindal kommune og omfatter nedbørsfeltet til Eidvatnet inkl. øvre og nedre Urdstjørna”, se <https://faktaark.naturbase.no/?id=VV00000259> . Eidvatnet er også skarvert på Miljødirektoratets kart som en integrert del av naturreservatet. Etter utvidelsen 22.06.2018 innbefattes også ca. 6 km av strandlinjen på sørsiden av Fjellvatnet (Langdalsstranda).

Naturreservat er den strengeste verneform i Norge og i den oppdaterte forskriften for Eidvatnet naturreservat av 22.06.2018 står det i §3c): ”Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet,... Opplistingen er ikke uttømmende.” Oppdemming av Søbergsvatnet, som er en vesentlig del av nedbørsfeltet til Eidvatnet, vil klart endre de naturlige vannstandsvariasjonene i Eidvatnet og Fjellvatnet og være i strid med verneforskriften. Også SWECO AS innrømmer dette i sitt svar 7 nå, men bagatelliserer endringene: ”.... det er svært lite sannsynlig at dette vil påvirke verneverdiene”.

Vi konstaterer imidlertid at både utbygger og SWECO AS nå har måttet gå tilbake på sin feilaktige påstand i søknaden at ”Vassdraget (Eidevassdraget) er ikke et vernet vassdrag.” (Jfr. Småkraft AS sin søknad side 13 og SWECO i kap. 3.4 i den biologiske mangfoldrapporten)

6. Kunnskapskravet i Naturmangfoldlovens §8 er ikke innfridd med en biologisk mangfoldrapport fra 2005

Utbygger (og SWECO AS) skriver i sitt tilsvarende av 31.08.2018 side 7 at ”Tiltaket fører ikke til neddemming av nye områder.... Ut fra at det foreligger gode ortofoto samt laserbasert terrengmodell,Det er derfor ikke nødvendig med ny feltbefaring”.

Som nevnt under punkt 2 i denne befaringsuttalelsen så fester ikke Naturvernforbundet i Nordland lit til bestillingsverket fra det private firmaet SWECO AS som er basert på beregnede/modellerte verdier over de naturlige vannstandsvariasjonene i Søbergsvatnet. Vi står derfor fast på at den biologiske mangfoldrapporten fra SWECO AS basert på feltarbeid i 2005 uten opplysninger om hvilken tid på året den ble foretatt og i tillegg svært så omtrentlig og beheftet med store mangler på ørret, fugl, moser og lav, den kan ikke tilfredsstillende kunnskapskravet slik det kreves i Naturmangfoldlovens § 8.

7. INON skal fortsatt anvendes som arealbruksindikator og vurderingskriterium før evt. inngrep skal avgjøres.

Det ble hevdet under befaringen og skrevet i tilsvarende brev fra utbygger side 6 at INON (definert som inngrepsfri natur i Norge 1 km eller mer unna tyngere tekniske inngrep) er fjernet som vurderingskriterium i utbyggingssaker. Det stemmer at regjeringen Solberg fjernet de direkte bindingene mellom INON-områder og mulige juridisk/økonomiske virkemidler (som f.eks. støtte til skogveibygging) høsten 2014 i forbindelse med framlegging av statsbudsjettet for 2015. Men i Stortingsmelding nr. 18 (2015 – 2016) ”Friluftsliv – Natur som kilde til helse og livskvalitet” som ble behandlet og vedtatt av Stortinget 13. oktober 2016, skrev regjeringen i kapittel 6.8, sitat: ”De konkrete miljøverdiene i slike områder skal imidlertid fortsatt telle med i avveiningene når beslutninger om evt. inngrep skal fattes. INON

beholdes som en arealbruksindikator.” Også Miljødirektoratet skriver på sin nettside at, sitat: ”Inngrepsfrie naturområder (INON) skal fortsatt kartlegges og overvåkes”, se www.miljodirektoratet.no/no/Tema/Miljoovervakning/Inngrepsfrie-naturomrader-i-Norge/ Det er derfor ikke riktig som utbygger skriver at INON er fjernet som vurderingskriterium i utbyggingssaker.

Omtrent hele Søbergsvatnet er i dag INON-område sone 2, 1 eller villmarkspreget (1 km eller mer fra vanninntaket i Søberg kraftstasjon som er nærmeste tekniske installasjon). I følge definisjonen på tyngere teknisk inngrep på Miljødirektoratets nettsider så vil det bare være selve damkonstruksjonen som vil telle som et innhogg i den nåværende inngrepsfrie naturen der oppe ved en evt. oppdemming. Vi i Naturvernforbundet og andre naturvenner vil imidlertid oppfatte også selve oppdemmingen som et tungt teknisk inngrep på hele Søbergsvatnets ca. 6 km lange strandlinje med et ukjent antall holmer og skjær. En evt. konsesjon vil bety nok et tapt attraktivt, urørt naturområde i Norge og et tapt urørt rødlistet elveløp (Storelva ned til inntaksdammen for Søberg kraftverk).

I tillegg mener vi at også Naturmangfoldlovens § 10 (økosystemtilnærming og samlet belastning) må komme i betraktning sett i lys av de åtte kraftverkene som allerede er igangsatt eller under utbygging på østsiden av Tosenfjorden., jfr. vår høringsuttalelse av 14.06.2018.

8. Brukerinteressene ved og rundt Søbergsvatnet er mer enn Plathes Eiendommer

I utbyggers tilsvarebrev side 7 står det at fiske er forbeholdt leietagere hos Plathes Eiendommer og at resterende bruk er begrenset til turgåere og fiskende ungdommer under 16 år. ”Grunneier mener denne ferdselen er relativt liten.” Dette stemmer ikke med de opplysninger vi har fått fra Den norske turistforening Sør-Helgeland. De har arrangert flere fellesturer med Vassbygda jeger- og fiskerforening fra Hongbarstad til Søbergsvatnet. Som nevnt i vår høringsuttalelse 14.06.2018 beskrives det også flere turruter som går langs Søbergsvatnet, f.eks. ”Ol’Tomså-stien” og ”Kristine-stien”, i Nordland fylkeskommunes bok ”Til fjells i Nordland” (1992).

9. Lite kraft i et overmettet kraftmarked og eierinntektene 100% til tysk investeringsfond.

Det store kraftoverskuddet i Norge på rundt 15 TWh hvert år fram til 2030 er dokumentert i regjeringens Energimelding (jfr. Meld. St. Nr. 25 (2015 – 2016) del 2, kapittel 10.2, side 50) og bekreftet av daværende olje- og energiminister Terje Søviknes på den 19. europeiske gasskonferansen i Oslo i mai der han hevet tallet til 16 TWh (kilde: ABC Nyheter 29.05.2018: ”Søviknes: - Norsk gass mye viktigere enn norsk vannkraft for fornybart Europa”). I denne sammenhengen er tilskudd av 3,2 GWh fra en oppdemming av Søbergsvatnet forsvinnende lite for et stort naturtap.

I Nordland er kraftoverskuddet på rundt 40% med begrenset kapasitet i kraftlinjene. Søberg kraftverk ble også rammet av kapasitetsproblemene i strømmettet da det sto ferdig i mai 2011, i den grad at selskapet i 2012 klaget Helgelandskraft AS inn for NVE for brudd på tilknytningsplikten (klagen ble avvist av NVE i brev av 10.07.2012). Nye kraftverk bygges altså ut i en størrelsesorden som det eksisterende nettet ikke kan ta imot og som tvinger fram nye investeringer i strømmettet som strømmabbonentene må betale for med høyere nettleie. Vi strømmabbonenter sitter altså igjen med mer ødelagt natur, høyere nettleie og avgift til de såkalte grønne sertifikatene, mens kraftutbyggerne kommer ut med subsidiert økonomisk overskudd for en kraft vi ikke trenger. Og da har vi ikke regnet inn strømtapet på

overføringslinjene sørover. I følge ”Rapport om potensialet i Norge – Energieffektivisering” fra Bellona og Siemens i 2007 er det gjennomsnittlige krafttapet i det norske vekselstrømnettet på rundt 10%, et sannsynlig tap fra Nord-Norge til Sør-Norge. Fra Nord-Norge til Europa må en regne med det dobbelte, dvs. en enorm sløsing med elektrisk energi. Krafttapet på lange overføringer viser at elektrisk strøm bør være en kortreist ressurs.

Under konsesjonsbehandlingen av Søberg kraftverk i 2007 – 2008 ble det understreket at Søbergsvatnet skulle forbli urørt. Men siden økonomien i Søberg kraftverk ble svekket ved forsinket nettilknytning og krav om investeringsmidler i Lande transformatorstasjon, fikk vi forståelsen av under befaringen, så søkes Søbergsvatnet nå utbygd for å bedre økonomien i kraftverket. Forfeilet planlegging og prosjektering skal altså betales med ytterligere naturtap, hvis Småkraft AS får konsesjon. Men hvem er Småkraft AS?

I utgangspunktet var vi i Naturvernforbundet sikker på at et selskap som heter Småkraft AS, måtte være norsk, og i søknaden om utbygging av Søbergsvatnet fra 7. mars i år undertegnet av prosjektleder Martin Vangdal fikk vi inntrykk av at selskapet også kunne ha lokal tilknytning til Bindal kommune. Så feil kunne vi ta. Riktignok var Småkraft AS norskeid fram til 2015, eid av Skagerak Energi, Agder Energi, Bergen Kommunale Kraftselskap og Statkraft. Men nå har vi bl.a. funnet en NTB-artikkel fra 11. november i 2015 der det stod at det tyske investeringsfondet Aquila Capital kjøper alle aksjene i kraftselskapet Småkraft AS som på det tidspunktet var Norges største selskap for utvikling og bygging av småkraftverk med 45 kraftverk i drift, 15 nye under bygging og 100 (!) under utvikling (”Småkraft overtas av tysk investeringsfond”, NTB 11.11.2015). I samme artikkel står det også at Aquila Capital i oktober 2014 overtok 32 kraftverk fra Norsk Grønnkraft.

Vi står altså overfor et tysk gigantselskap, det desidert største innenfor såkalt småkraftutbygging i Norge. Bare navnet Aquila Capital demonstrerer for all verden at selskapets primære målsetting er å maksimere sitt økonomiske utbytte med mer og mer norsk vassdragsnatur i potten, uansett nytte eller fornuft. Samfunnsnyttene for Norge og Bindal kommune blir kun smuler når eierinntektene går til de tyske eierne 100%. Å gi konsesjon til oppdemming av Søbergsvatnet for å bedre økonomien i Søberg kraftverk av hensyn til et gigantisk tysk investeringsfond, det synes helt meningsløst.

Utfra vår innsigelse 1. - 9. i denne befaringsuttalelsen og tidligere høringsuttalelse anmoder Naturvernforbundet i Nordland om at NVE avslår konsesjonssøknaden fra Småkraft AS / Aquila Capital om å demme opp Søbergsvatnet i Bindal kommune. Kravet i Vannressurslovens §25 er ikke innfridd.

Med hilsen

Bjørn Økern
Leder i Naturvernforbundet i Nordland

Dag Johansen
styremedlem Naturvernforbundet i Rana og omegn/
saksbehandler i Naturvernforbundet

Kopi: Sametinget
Jillen-Njarke reinbeitedistrikt
Fylkesmannen i Nordland